

УДК 811.161.2'1'255.4:378.4.016 Корунець І.
DOI: <https://doi.org/10.17721/if.54.23.3>

Ірина КУЛІШ, асп.
ORCID ID: 0000-0002-9377-996X
e-mail: irynavkulish@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АКЦЕНТИ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІЙ КОНЦЕПТОСФЕРІ ІЛЬКА КОРУНЦЯ ТА РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ЯК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ. *Перекладознавець Ілько Вакулович Корунець – український "словолюб" та один з основоположників сучасної української школи перекладознавства, який ревно виступав проти "зросійщення" рідної мови. І. Корунець представляв лінгвістичну гілку українського перекладознавства, хоча ревно пропагував і відстоював інтереси української школи художнього перекладу. Мета роботи – проведення комплексного системного аналізу індивідуальних особливостей вживання та сутності значень базових перекладознавчих термінів "точність", "вірність", "відповідність", "еквівалентність", "адекватність", включно із їхніми морфологічними формами, у перекладознавчій концептосфері Ілька Вакуловича Корунця.*

Методи. *Наше дослідження виконане в межах дескриптивного перекладознавства та спирається на ретроспективно-діахронічний і синхронічний підходи. Проведено порівняльно-контекстуальне вивчення смислового змісту досліджуваних термінів в авторській терміносистемі І. Корунця та інтертекстуально-системний аналіз їхнього використання в певних значеннях, текстах і контекстах. Проведено кількісний аналіз обраних термінів.*

Результати. *Вищезгадані термінологічні одиниці проаналізовано в контексті авторської концепції перекладу І. Корунця як одного з основоположників сучасної української школи перекладознавства та представника її теоретика школи контекстуально-смислового перекладу, яка розглядає генерацію контекстом смислового змісту тексту. Визначено авторські відтінки значень і пріоритетність тих чи інших термінів в авторському науковому мовленні І. Корунця. Через порівняльно-контекстуальне вивчення авторської терміносистеми І. Корунця визначено екстенціонал та інтенціонал відповідних терміноелементів і досліджено їхні релевантні характеристики, надані їм автором. Висвітлено філософію перекладознавчої концептосфери І. Корунця. Визначено фактори впливу на становлення перекладознавчої концептосфери на наукове мовлення І. Корунця.*

Висновки. *Центральне місце у фаховому мовленні І. Корунця займає термін "вірний" і його морфологічні форми; поряд із терміном "вірний" дослідник активно послуговується терміном "достовірний", який вважає точнішим. Синонімом до терміна "вірний переклад" дослідник називає "реалістичний" переклад. Екстенціонал терміна "вірність" у І. Корунця включає поняття "адекватності" як найвищого ступеня вірності та "еквівалентності" як абсолютної вірності. Інтенціонал терміна "вірність" охоплює різноманітність відтворення оригіналу під час перекладу, а саме денотативну, конотативну, змістову, прагматичну й естетичну складові.*

Ключові слова: еквівалентність, достовірність, точність, вірність, смисл, переклад.

Вступ

Перекладознавець Ілько Вакулович Корунець – український "словолюб" та один з основоположників сучасної української школи перекладознавства, який ревно виступав проти "зросійщення" рідної мови. Ілько Вакулович Корунець розбудовував українське перекладознавство передусім в університетських лекційних курсах у Київському національному лінгвістичному університеті. У своїх працях з теорії, критики та практики перекладу дослідник розвивав ідею варіативності еквівалентного перекладу. Представник лінгвістичної гілки українського перекладознавства, як і реалізнавиця Роксолана Зорівчак, Ілько Корунець у власних перекладознавчих працях детально обґрунтовував (розписував) "еквівалентні варіанти" перекладу. Ілько Корунець докладав чималих зусиль для подальшої розбудови української школи перекладознавства та перекладознавчої терміносистеми, визнаючи міждисциплінарність перекладознавства як галузі знань. У 12-му випуску літературно-мистецького журналу "Всесвіт" 1979 р. у статті, присвяченій 50-му випуску наукового збірника "Іноземна філологія" і написаній у спів-авторстві з Василем Бубликом, Ілько Корунець зазначає, що збірнику бракує "ґрунтовних полемічних статей із теоретичних питань перекладу", адже наявні статті торкаються здебільшого "окремих аспектів перекладознавства", а саме "граматичних, лексичних і стилістичних особливостей". Дослідник наполягав на необхідності обговорення "суто перекладацьких проблем і публікації матеріалів з текстологічним зіставленням

різними мовами", які б мали "не суто інформативний характер", а "полемічну гостроту" і зачіпали "пекучі питання теорії та практики перекладу" (Корунець & Бублик, 1979, с. 144). Із 1986 р. і ще десятиріччя поспіль у перекладознавчих працях І. Корунця вдавався до англійської мови для того, щоб уникати писати російською, адже був під опалою КДБ за участь у русі шістдесятників (Корунець, 2017, с. 14).

Методи

Наше дослідження виконане в межах дескриптивного перекладознавства та спирається на ретроспективно-діахронічний і синхронічний підходи. Проведено порівняльно-контекстуальне вивчення смислового змісту досліджуваних термінів в авторській терміносистемі І. Корунця та інтертекстуально-системний аналіз їхнього використання в певних значеннях, текстах і контекстах. Проведено кількісний аналіз обраних термінів.

Результати

Виклад основного матеріалу. Ілько корунець як теоретик контекстуально-смислового перекладу. Ілька Корунця доцільно назвати представником і теоретиком школи контекстуально-смислового перекладу, тобто школи, яка розглядає переклад смислового змісту оригіналу з огляду на його (екстравербальні) контексти, досліджує генерацію смислу в тексті контекстом (іншими її представниками є викладачі Київського національного університету імені Тараса Шевченка В'ячеслав Карабан і Віталій Радчук). Смысл ("sense"), за І. Корунцем, – це контекстуальне значення, породжене контекстом, часто okazіональне; одне й те саме значен-

ня ("meaning") може мати різні смисли, адже "смысл" – це категорія мислення, а не мови. Смысловий переклад наближає до смислу в унікальному контексті, який творять слова й дозволяє відійти від дослівного перекладу, який зберігає словесні значення. Зокрема, у статті "Нове життя" 1967 р. українською, у якій дослідник аналізує українські "варіанти" "Vita Nova" Данте, І. Корунець дає визначення перекладові як "формі творчої діяльності, яка передбачає не що інше, як точне відтворення змісту до найтонших смислових відтінків", а також, де це лише можливо, – "ї форми творів, що перекладаються" (Корунець, 1967, с. 95).

На рис. 1 схематично представлено авторську концептосферу Ілька Вакуловича Корунця. Центральне місце у фаховому мовленні автора займає термін "вірний" і його морфологічні форми. Поряд із терміном "вірний" дослідник активно послуговується терміном "достовірний", який вважає "точнішим" (Корунець, 2001, с. 147).

На основі порівняльно-контекстуального вивчення та інтертекстуального аналізу смислового змісту досліджуваних термінів вжитих у працях з історії, теорії та критики перекладу І. Корунця в певних значеннях і контекстах ми визначили екстенціонал та інтенціонал відповідних понять і дослідили релевантні характеристики, надані їм автором. Кількісний аналіз базових перекладо-

знавчих термінів "точність", "вірність", "відповідність", "еквівалентність", "адекватність", включно із їхніми морфологічними формами, у перекладознавчому дискурсі Ілька Вакуловича Корунця показав, що у відсотковому співвідношенні термін "вірність" ("достовірність") є найчастотнішим. Синонімом до терміна "вірний переклад" дослідник називає "реалістичний" переклад. Екстенціонал терміна "вірність" у І. Корунця включає поняття "адекватності" як найвищого ступеня вірності та "еквівалентності" як абсолютної вірності. Інтенціонал терміна "вірність" охоплює різноманітність відтворення оригіналу під час перекладу, а саме денотативну, конотативну, змістову, прагматичну й естетичну складові. Англійський термін "faithful translation" Ілько Вакулович називав відповідником українських термінів "адекватний, вірний переклад". Інтенціонал понять "точність" і "відповідність" у І. Корунця вказує на "технічний" характер цих термінів у дослідника. Термін "відповідність" і його морфологічні форми має вищу частотність за термін "точність". Рецензуючи той чи інший варіант перекладу або перекладознавчу працю, І. Корунець вживає синонімічні терміни "рівнозначний", "рівноцінний" і їхніми словосполученнями, а також якісні прикметники "вдалий", "добрий", "гарний", "доцільний" переклад тощо.

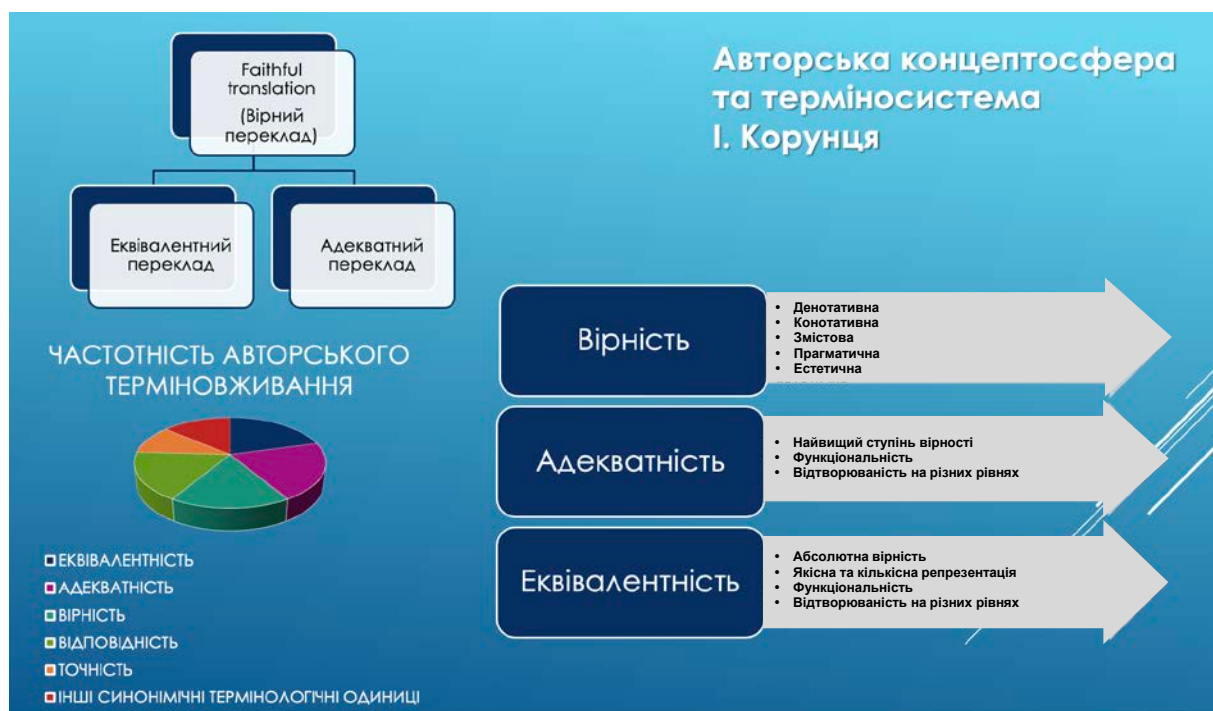

Рис. 1. Авторська концептосфера Ілька Корунця

За І. Корунцем, у давньоримського мислителя Цицерона "вірність духові" ("sense-to-sense") полягала у відтворенні смислу та стилю твору джерела, його виражальних засобів, а не значень окремих слів і їхнього розміщення у творі/уіривку джерела. Проте, на думку дослідника, Ієронім, учень Цицерона, бачив головне завдання перекладача "вірного духові", насамперед, у вірній передачі змісту, складових частин і композиції твору перекладу ("faithful conveying of the content, the component parts, and the composition of the work under translation"). Дослідник називає художній і літературний переклади такими, що "вірні

духові" оригіналу ("a literary/ literary artistic or any other faithful sense-to-sense translating") (Корунець, 2003, с. 49), саме так як доводили це українські неокласики та перекладознавці М. Зеров і М. Рильський.

Не оминає увагою дослідник і "вірність букв" джерела. Зокрема, у праці "Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)" 2003 р. видання І. Корунець стає на захист підрядника як різновиду перекладацької діяльності (що відрізняє позицію дослідника від поглядів на підрядник перекладознавців М. Рильського та Р. Зорівчак). Підрядник, за І. Корунцем, "через вірність букв

передає смисл, виражений групою слів і речень на рівні певного тексту, а саме абзацу, куплету, уривку праці чи всієї праці ("strictly faithful rendering of sense expressed by word-groups and sentences at the level of some text") (Корунець, 2003, с. 18). Водночас дослідник визнає, що підрядник, часто завдяки різноманітним трансформаціям, "абсолютно вірно передає лише зміст" ("interlinear translation always provides a completely faithful conveying only of content which is often achieved through various transformations"). Передаючи ж зміст, підрядник може "вірно" й повно його відтворювати через "еквівалентні варіанти" ("In interlinear translation, however, the full content ... can be faithfully rendered with the help of ...equivalent variants"). І. Корунець наполягає, що підрядник вірно передає зміст різних смислових одиниць, навіть тих, які не мають структурних еквівалентів в українській мові ("faithfully conveys ...the content of different sense units, which have no structural equivalents in Ukrainian") (Корунець, 2003, с. 19).

Термін "точність" І. Корунець найчастіше використовує, коли характеризує переклад власних імен чи топонімів. Наприклад, на думку І. Корунця, І. Біленко "не зовсім точно" відтворює в перекладі звукові форми власних іменників, наприклад, Гришука як "Grishukha". Окрім іншого, І. Біленко "подекуди неточно" передавав українські топоніми, а також припустився "деяких неточностей під час відтворення змістових значень різних мовних одиниць" (Корунець, 1995, с. 59). Ілько Вакулович чимало досліджень присвятив саме питанням трансформації та транслітерації як видам перекладацьких трансформацій, адже боровся проти "перекручень спрощень і надмірностей" як наслідку "кількавікової колоніальної залежності України" (Корунець, 1995, с. 59).

Ілько Вакулович підтримував і надалі розвивав ідею неокласика М. Рильського про "рівноцінність" між текстом джерела та текстом перекладу, доводячи, що віддавати варто першочергово "голове", жертвуючи другорядним. У статті "Нове дослідження з проблем перекладу", написану у співавторстві з Михайлом Дудченком, І. Корунець рецензує монографію В. Коптілова "Першотвір і переклад". В. Коптілов, на думку І. Корунця, "переконливо доводить можливість повноцінного художнього відтворення першотвору", розвиває "ідеї відповідності семантико-стилістичної структури оригіналу" та перекладу, яка досягається через відтворення на фонетичному, ритмічному, лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях (Корунець, & Дудченко, 1973, с. 159). За І. Корунцем, В. Коптілов розглядає семантико-стилістичну відповідність через парадигму "відповідність – часткова відповідність – розбіжність", досягнення найвищого ступеня якої, неможливе без урахування "стилістичної функції" оригіналу, а зіставлення текстів джерела й оригіналу, на думку І. Корунця, варто вести на змістово-семантичному та структурно-семантичному рівнях. Ідейна, естетична та стилістичні концепції у В. Коптілова, як розтлумачує І. Корунець, мають "відповідати" концепції оригіналу (Корунець, & Дудченко М., 1973, с. 158). За І. Корунцем, В. Коптілов критикує "необмежену свободу" у перекладацькій діяльності, прикладом якої В. Коптілов вважає "стилізацію перекладу", коли в перекладі вживаються такі "стилеми", що не є "відповідниками тих чи інших елементів оригіналу" (Корунець, & Дудченко, 1973, с. 159). Водночас І. Корунець поділяє думку В. Коптілова щодо віднесення переспівів до оригінальної творчості, аналіз якої не належить до компетенції перекладознавства.

Проте І. Корунець дещо непогоджується із "беззастережним" переконанням В. Коптілова про те, що "всі специфічні елементи мови першотвору" "підлягають неодмінному відтворенню в перекладі... шляхом компенсації неперекладної особливості", "надоложуючи пропущене через відтворення його в іншому місці". Ілько Вакулович стверджує, що існує ряд "специфічних елементів", зокрема "стилізаційно-історичного плану", які "не піддаються компенсації" (Корунець, 1973, с. 160). Дослідник додає, що В. Коптілов і сам спростовує власне твердження, зазначаючи "безпідставність вимог відтворити в перекладі все наявне в оригіналі". Зокрема, за І. Корунцем, "евфонія" та "деякі зображальні засоби мови першотвору" "відтворюються лише частково" або й "зовсім не відтворюються". На думку дослідника, добір засобів компенсації обумовлюється характером елемента, який їй підлягає, жанровою особливістю твору тощо. Наприклад, для деяких систем віршування східних і європейських поетів "рівнозначна компенсація неможлива, і перекладач вдається до заміни" (Корунець, 1973, с. 160). Зрештою, І. Корунець робить висновок, що цілковитої "компенсації втрат досягти важко, а часом і зовсім неможливо. Тому треба дбати про відповідні заміни в сфері того чи іншого рівня перекладу". Отже, ідея М. Рильського щодо необхідності жертвувати чимось другорядним в ім'я головного знаходить прямий відгук у підходах І. Корунця. Зокрема, переклад англійською шевченківської повісті "Художник" Анатолем Біленком "трохи вкорочений порівняно з першотвором" (що "не зовсім безболісно"), але то "цілком доречно і виправдано". А не вистачає цьому виданню, на думку І. Корунця "хоча б короткого переднього слова і післяслова" (Корунець, 1989, с. 187). Іншим прикладом слугує рецензія на переклади тютюникових повістей А. Біленком, де І. Корунець зазначає, що поетичні рядки варто відтворювати "у тій самій чи функціонально рівнозначній образній системі". На думку І. Корунця, А. Біленко "сповна передає всі основні риси" першотвору, а саме "поетичний розмір; суміжну жіночу риму; до певної міри евфонію, змістове наповнення рядків, а загалом і його пісенність". За І. Корунцем, відтворення цих рис робить переклад "естетично адекватним" українському першотвору (Корунець, 1971, с. 131). І. Корунець також зазначає, що "часом нелегко, а то і взагалі неможливо передати змістове й функціональне значення рядків, побудованих на грі словосполучень" (Корунець, 1971, с. 132).

І. Корунець також спростовує "надвужке визначення" мети перекладу, наведене В. Коптіловим у монографії "Першотвір і переклад" (до речі, таке визначення мети розширює і сам автор монографії у своїх наступних перекладознавчих працях, зокрема в навчальному посібнику "Теорія та практика перекладу" 1982 р. Дослідник додає, що "переклад має задовольняти потреби всього суспільства в цілому", сприяючи розвитку його літератури, культури тощо (Корунець, 1973, с. 159).

У розвідці "Перші достовірні переклади в Україні" І. Корунець дещо уточнює термін "вірний" через "власне достовірний" і вказує на походження терміна від німецьких романтиків, наприклад Й. Гердера, як "treue Übersetzung", а "принцип достовірного перекладу" найактивніше впроваджувався саме в Німеччині наприкінці XVIII – початку XIX ст. За І. Корунцем, Й. Гердер у статті "Голоси народів у їхніх піснях" доводить, що "пісня може зберегти в перекладі свою автентичність тільки за умови повного відтворення всіх її складових", тобто "зовнішньої та внутрішньої матриці звучання й усієї сили її змісту" (Корунець, 2015, с. 259).

За І. Корунцем, українські поети-романтики в 1820–1850-х рр. "ще не усвідомлювали переваг принципу достовірного перекладу". У перше десятиріччя XIX ст. П. Гулак-Артемовський, П. Білецький-Носенко, Є. Гребінка "доместикували" переклади, створюючи на їхній фабулі власні твори" (Корунець, 2015, с. 258).

Спробою "достовірного перекладу" І. Корунець вважає "Давидові псалми" Т. Шевченка, виконаний із прозового старослов'янського тексту. Дослідник зазначає, що цей переклад "передає внутрішній дух оригіналу". Т. Шевченко, "де можливо", замінює старослов'янськими "українськими, більш поширеними, звичними для всіх відповідниками", наприклад, старослов'янське слово "совіт" Т. Шевченко замінив його "прямим відповідником" "рада". За І. Корунцем, Т. Шевченко намагався "найточніше донести зміст і біблійний стиль оригіналу", відтворюючи "силу духу" першотвору. Проте "зачинателями достовірного художнього перекладу українській літературі періоду раннього романтизму" були три учасники галицької покутської "Руської Трійці": М. Шашкевич, І. Вагилевич і Я. Головацький, адже період першої половини XIX ст. в українській літературі "ще не знав достовірного поетичного перекладу" (враховуючи, що поетичний переклад Т. Шевченка був зроблений із прозових першотворів). Саме учасники галицької покутської "Руської Трійці" здійснили перші "вдалі й достовірні варіанти поетичного перекладу з віршованих творів" (Корунець, 2015, с. 254).

Рецензуючи переклад вірша польського поета Ф. Карпінського "До Юстини", виконаний М. Шашкевичем, дослідник зазначає, наводячи приклад, що "загальний зміст передано добре", "хоча й не без неточностей", наприклад, замість сталого ямбічного 10-8-10-8, "у Шашкевича відповідно 11-10-10-10". Дослідник наголошує, що є "неточності" в "передаванні змісту окремих рядків" (Корунець, 2015, с. 255).

І. Корунець наголошує, що він порівнює "український варіант" з "авторським варіантом" твору. Незважаючи на це, за І. Корунцем, переклад М. Шашкевича "повністю відтворив еквівалентність усього вірша". У вищезазначеному перекладі у наведений і проаналізований дослідником строфі консонантна рима в оригіналі "в українському варіанті" у "відповідних рядках" вокалічна, "хоча й повна". На думку І. Корунця, М. Шашкевич "залишається вірним обраним принципам" у всьому перекладі, адже "він точно і достовірно відтворив усі основні складові зовнішньої та внутрішньої матриці першотвору". Зрештою, І. Корунець робить висновок, що М. Шашкевич "достовірно передав у чотирьох строфах оригіналізм, форму, прагматичний підтекст і навіть дух та естетичний вплив на українського читача", "доместикувавши" останню строфу оригіналу своїм власним зверненням" (Корунець, 2015, с. 253).

За І. Корунцем, у перекладах коротких поетичних творів із "Краледвірського літопису" М. Шашкевич використав "сповна адекватні засоби" відтворення. Порівнюючи першотвір В. Ганки Zezhulice з його "українським варіантом" "Зозуля" М. Шашкевича, І. Корунець зазначає, що рядок "в щирім полі дубець стоїть" є "дослівним еквівалентом" поетичного рядка оригіналу "V sirem poli dhubec stoji", адже перекладач допустився "явних буквализмів". Дослідник зазначає, що М. Шашкевич "точно передає абсолютну більшість рядків", а його переклад звучить "за змістом точно й поетично, високохудожньо". М. Шашкевич, за І. Корунцем використовував "ідентичну риму", "в тих самих рядках кожної строфи той самий порядок слів...", ту саму кількість складів"

(Корунець, 2015, с. 251). "Принципами достовірності", за І. Корунцем, є 1) повністю переданий зміст; 2) цілковите відтворення образності; 3) передача прагматичного спрямування; 4) ритмомелодика; 5) навіть до великої міри відтворення звучання/евфонії першотвору. На думку дослідника, М. Шашкевич був "натхненником цих принципів достовірного, реалістичного перекладу поетичних творів" (Корунець, 2015, с. 252).

У доповіді "Проти перекучень, спрощень і надмірностей під час відтворення українських онімів англійською мовою" І. Корунець наголошує, що із причин кількіскої колоніальної залежності України від інших держав українські автохтонні прізвища, імена, топонімічні назви "почасти передаються не в українській або в спотвореній українській звуковій структурі", адже "багато спотворень" подаються в "російській перекладацькій транскрипції чи транслітерації", тобто "через мову-посередник" (Корунець, 1995, с. 64). "Переклад українських власних імен через російську мову посередник" продовжувався в середині 1990-х тому, що "лінгвістична та перекладацька наука ще не виробила та не запропонувала єдиних і чітких правил адекватного відтворення перекладу українських онімів різними іноземними мовами" (Корунець, 1995, с. 65).

За І. Корунцем, "використання найближчого або наближеного за певними артикуляційними характеристиками аналога звука фонем" тексту джерела має місце тоді, коли мова перекладу не спроможна передати звукові особливості оригіналу, тобто у випадку відсутності "еквівалентних відповідників". Дослідник додає, що вироблення спільної для всіх західноєвропейських мов системи "буквених відповідників" можливе лише на рівні частини приголосних звуків (Корунець, 1995, с. 66).

У статті "Доместикація як засіб збагачення національних мов і літератур" І. Корунець ототожнює терміни "доместикація" та "одомашнення" (те, що М. Зеров називав "настановою на своємовність", а Л. Венуті терміном "domestication") і зазначає, що таку стратегію застосовував ще Цицерон "перекладаючи з грецької, і не знаходячи прямих відповідників різним поняттям" (Корунець, 2012, с. 180). За І. Корунцем, для звичних понять сьогодення, таких як поет, проза, драма тощо не було ні прямих "відповідників" в латині, ні "синонімічних", тому Цицерон, його попередники та наступники "доместикували/одомашнювали ці поняття-терміни" (Корунець, 2012, с. 179). Дослідник додає, що багато з тих слів, які ми вже давно не сприймаємо як "доместиковані", є іншомовними, наприклад, вишня, рута, дяк тощо. Так само "одомашнилися, доместикувалися, стали невід'ємними в нашому словниковому багатстві" слова тюркського походження. Ще одна група – це "одомашнені слова та вирази" з грецької та латинської мов. Є чимало ідіоматичних виразів, які також "доместикувалися". "Доместикується", за І. Корунцем, і термінологіка. "Яскравою доместикацією" вважає І. Корунець і "Енеїду" І. Котляревського, де письменник "доместикував" страви або імена чоловіків-козаків. Зрештою, дослідник називає "Енеїду" І. Котляревського "доместикованим травестійним текстом римлянизованого твору" (Корунець, 2012, с. 181). За І. Корунцем, "доместикація сприяла розвитку не лише мов, а й літератур і мовних засобів", "розвиткові національної культури". Перекладача, який створює доместикацію твору І. Корунець називає "доместикатором". "Поверхневі доместикації" створюють "провальні випадки", навіть "перешкоджаючи" літературному процесу, адже вони не є змістовою чи культурно-історичною адап-

тацією й мають за мету "насиленницьке прилаштування творів інших національних літератур до своєї". "Одомашнення", за І. Корунцем, має тяжіти до "нейтралізації" (Корунець, 2012, с. 180). Зокрема, порівнюючи доместиковані варіанти "Іліади" Гомера С. Руданського та Бориса Тена, дослідник зазначає, що С. Руданський використовує "доместикацію" як "засіб декорації", а Борис Тен відварює твір так, що він "повністю відповідає оригіналові" у його "сюжетній, змістовій і прагматичній цілісності". "Доместикації, введені як елементи чужорідної культури у перекладний твір", за І. Корунцем, не виступають як "лексичні, граматичні, змістові чи будь-які інші відповідники" одиниць оригіналу. Такі "доместикації" І. Корунець називає "екзотизмами" або "лексико-граматичними доместикаціями декоративної функції" (Корунець, 2012, с. 184). "Декоративні доместикації" "зраджують перекладача". Наприклад, англійське "highlands" "відповідає" українським поняттям "нагір'я" та "верховина", проте, за І. Корунцем, "верховина" – це українська реалія, яка робить переклад Миколи Лукаша вірша Р. Бернза "My heart in the highland" "доместикованим/українізованим" (Корунець, 2012, с. 186).

Урешті-решт, дослідник робить висновок, що "доместикація" – це "освоєння/одомашнення будь-яких мовних знаків", зокрема: а) фонем; б) запозичення значної кількості загальноживаної лексики внаслідок контактування українців із монголами у XIII–XIV ст.; в) запозичення інтернаціональних терміносистем із різних галузей знань і духовності; г) зловживання, притаманні кожній мові перекладу, що не є властивими сучасній мові оригіналу. "Скупчення доместикацій" робить переклад "не відповідним першотворові адекватною мовою". "Доместикація", за І. Корунцем, як і переклад (Корунець, 2012, с. 185), може бути "повною чи частковою".

"Доместикації", за І. Корунцем, контрастують із "достовірним поетичним перекладом", який зберігає "найголовніші ознаки першотвору: форму, зміст, і жанрові та художні особливості" (Корунець, 2012, с. 187).

За І. Корунцем, "перші "хоробрі" буремних 20-х в Україні" не стали "незаперечними теоретиками", проте вони "відверто висловлювали свої критичні зауваження", критикуючи за "неточні та неправильні переклади своїх колег". М. Зеров, за І. Корунцем, мав "реалістичні погляди і вимоги до перекладу". Переклади М. Зерова та молодого М. Рильського дослідник називає "достовірними" та "блискучими" (Корунець, 2008а, с. 193). І. Корунець приділяє особливу увагу постаті видатного українського перекладознавця О. Фінкеля, зазначаючи, що він випустив у друк свою перекладознавчу працю "Теорія і практика перекладу" ще у 1929 (на рік раніше ніж відома праця А. Федорова, що стала хрестоматійною в колишньому СРСР). І. Корунець спростовує той факт, що термін адекватний переклад увів О. Смірнов у 1931 р., адже термін "адекватний переклад" вживається О. Фінкелем у його визначеннях чотирьох способів перекладу у праці "Теорія і практика перекладу" 1929 р. За І. Корунцем, О. Фінкель виступав проти заміни реалій у мові джерела "національними відповідниками", хоча і пропонує "в певних випадках заміну таких реалій рівнозначними відповідниками мови перекладу" (Корунець, 2008а, с. 190). Дослідник підкреслює, що цілком погоджується з такою пропозицією О. Фінкеля, незважаючи на те, що вона була зроблена більше 80-ти років тому. За І. Корунцем, "знайти близькі відповідники", "відповідні аналоги" лайливим словам, наприклад, "Goddam", "у багатьох мовах перекладу не складає великих труднощів". І. Корунець спростовує ідею О. Фін-

келя про "нижчевартність змісту в перекладах поетичних творів" і, висловлюючи цитатою О. Фінкеля додає, що "точна передача змісту" (термін О. Фінкеля) "ніколи не шкодила жодному перекладові, скоріше навпаки" (Корунець, 2008b, с. 170).

"Варіант" "Нового життя" Данте у виконанні В. Коротича відтворює, за І. Корунцем, ліричний мотив як "підтекст для кожного українського відповідника". Проте у вищезазначеному українському "варіанті" "помітно розсунуто рамки первотвору", що суперечить "настановам" обраного Данте стилю. У перекладі "Vita Nova" Дмитра Павличка, за І. Корунцем, "напрочуд точно відтворено загальне звучання (основні риси поліфонії) строк первотвору". На думку І. Корунця, Д. Павличко в більшості своїх перекладів "досить точно" передає зміст оригіналів, досягаючи цього різними способами, а саме "добором абсолютних відповідників – слів і словосполучень" або введенням споріднених чи нових поетичних образів. Проте Д. Павличко, за І. Корунцем, "не дотримувався характеру римуння у первотворі", що могло б бути "якщо не абсолютно так, як у первотворі, то хоч якомога ближче до нього". Окрім іншого, переклади Д. Павличка "не вільні від неточностей смислового порядку" та "буквалістичних переказів відповідних місць оригіналів" (Корунець, 1967, с. 96).

За І. Корунцем, "найкращі переклади" "Vita Nova" Данте належать М. Бажанові та В. Житнику, адже вони відтворюють "особливості Дантового римуння" і відзначаються "найбільшою точністю передачі смислових відношень первотворів". Наприклад, М. Бажан у "семи випадках з восьми точно передає характер римуння в катренах Дантових сонетів". За І. Корунцем, римуння одного рядка з двома наступними, властиве Данте, також зустрічається і в Д. Павличка, проте воно "не перенесене з відповідних первотворів" (Корунець, 1967, с. 97). Окрім того, М. Бажан і В. Житник "з великою старанністю підбирають українські еквіваленти відповідних лексичних одиниць італійського оригіналу". Дослідник наводить приклад із перекладу М. Бажана сонету 11 і резюмує, що "кожен рядок, навіть кожне слово в ньому – точний лексичний відповідник оригіналу". І М. Бажан, і В. Житник, за І. Корунцем, докладали неабияких зусиль, щоб віднайти "не стільки лексичний, скільки смисловий еквівалент для кожного найвужчого контексту", і саме тому "багато рядків з перекладених М. Бажаном і В. Житником сонетів і канонів" "напрочуд точно передають відповідні місця первотворів" (Корунець, 1967, с. 98).

У статті "Михайло Коцюбинський французькою мовою" І. Корунець пропонує рецензію на збірку новел М. Коцюбинського, відтворену французькою мовою Емілем Крюба. Хоча детально І. Корунець зупиняється саме на французькому "варіанті" повісті М. Коцюбинського "Тіні забутих предків", де "найповніше виявилася творча манера перекладача" (Корунець, 1973, с. 173). Порівнюючи "відповідні уривки", І. Корунець зазначає повість звучить однаково поетично у першотворі та в оригіналі. Зміст порівняних уривків і їхні художні особливості "віддано точно і у всіх деталях". "Завдяки влучному добору відповідників переклад набув художньої достовірності й природної легкості, співзвучних першотворові". На думку І. Корунця, "точно віддає" Е. Крюба систему образів метафор і знаходить влучні "семантико-стилістичні еквіваленти...співзвучні з оригіналом" (Корунець, 1973, с. 174). Е. Крюба, за І. Корунцем, "вдало відтворює" коломийки як важливий компонент у повісті М. Коцюбинського.

За І. Корунцем, "цілком зберегти особливості силаботонічної строфи у французькому вірші неможливо", але Е. Крюба, на думку дослідника, "віддає все те, що підвладне відтворенню". "Французький варіант" "не цілком відтворює (та й не може відтворити) ритмомелодійні гармонійності першотвору". І. Корунець вважає, що у "французькому варіанті" перекладачем віддано "поетичний пульс підтексту". Е. Крюба "відповідно перекладає" "вуйко" як "Brun", а "жентіця" як "petit-lait" (Корунець, 1973, с. 175).

Дискусія і висновки

Унаслідок проведення комплексного системного аналізу індивідуальних особливостей базових перекладознавчих термінів "точність", "вірність", "відповідність", "еквівалентність", "адекватність" і їхніх морфологічних форм у перекладознавчій концептосфері Ілька Корунця, ми дійшли висновку, що Ілько Корунець представляв лінгвістичну гілку українського перекладознавства, хоча ревню пропагував і відстоював інтереси української школи художнього перекладу. Дослідження виконувалося у межах дескриптивного перекладознавства, спираючись на ретроспективно-діахронічний і синхронічний підходи. Проведено порівняльно-контекстуальне вивчення смислового змісту досліджуваних термінів в авторській терміносистемі Корунця та інтертекстуально-системний аналіз їхнього використання в певних значеннях, текстах і контекстах. Визначено авторські відтінки значень і пріоритетність тих чи інших термінів в авторському науковому мовленні І. Корунця. Через порівняльно-контекстуальне вивчення авторської терміносистеми І. Корунця визначено екстенціонал та інтенціонал відповідних терміноелементів і досліджено їхні релевантні характеристики, надані їм автором. Висвітлено філософію перекладознавчої концептосфери І. Корунця. Також було проведено кількісний аналіз обраних термінів і визначено фактори впливу на становлення перекладознавчої концептосфери й наукове мовлення І. Корунця. Вищезгадані термінологічні одиниці проаналізовано в контексті авторської концепції перекладу І. Корунця як одного з основоположників сучасного українського перекладознавства, представника та теоретика школи контекстуально-смислового перекладу. Наше дослідження дозволить зробити подальше переосмислення деяких стандартних визначень багатьох перекладознавчих термінів.

Актуальність дослідження зумовлена потребою проведення комплексного системного аналізу індивідуальних особливостей вживання та сутності значень базових перекладознавчих термінів "точність", "вірність", "відповідність", "еквівалентність", "адекватність", включно з їхніми морфологічними формами, у перекладознавчій концептосфері Ілька Вакуловича Корунця – у контексті авторської концепції перекладу І. Корунця як одного з основоположників сучасної української школи перекладознавства.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше проаналізовано такі базові термінологічні одиниці: "точність", "вірність", "відповідність", "еквівалентність", "адекватність", включно з їхніми морфологічними формами, у перекладознавчій концептосфері Ілька Вакуловича Корунця – у контексті авторської концепції перекладу І. Корунця як одного з основоположників сучасної української школи перекладознавства.

Теоретична значущість дослідження полягає в опрацюванні актуальних термінологічних проблем сучасного перекладознавства, зокрема, визначено авторські відтінки значень і пріоритетність тих чи інших термінів в авторському науковому мовленні І. Корунця. Через порівняльно-контекстуальне вивчення авторської терміносистеми І. Корунця визначено екстенціонал та інтенсіо-

нал відповідних терміноелементів і досліджено їхні релевантні характеристики, надані їм автором. Висвітлено філософію перекладознавчої концептосфери І. Корунця. Визначено фактори впливу на становлення перекладознавчої концептосфери на наукове мовлення І. Корунця.

Практичну цінність дослідження визначає можливість використання його основних тверджень, результатів і висновків викладанні навчальних курсів з теорії та історії перекладу, жанрових теорій перекладу, зіставного термінознавства. Напрацювання цієї розвідки можуть бути особливо корисними теоретикам і критикам перекладу.

Список використаних джерел

- Корунець, І. В. (1967). Нове життя. *Vsesvit*, 3–4, 95–99.
 Корунець, І. В. (1971). Іноземна філологія на Україні. *Vsesvit*, 7, 113–117.
 Корунець, І. В. (1973). Михайло Коцюбинський французькою мовою. *Vsesvit*, 3, 173–174.
 Корунець, І. В., & Дудченко, М. (1973). Нове дослідження з проблем перекладу. *Vsesvit*, 4, 158–160.
 Корунець, І. В. (1977). Видано в СРСР. *Vsesvit*, 6, 157–158.
 Корунець, І. В., & Бублик, В. (1979). П'ятдесят випусків "Іноземної філології". *Vsesvit*, 12, 143–145.
 Корунець, І. В. (1989). Шевченко – англійською. *Vitchyzna*, 5, 186–187.
 Корунець, І. В. (1995). Проти перекозів, спрощень і надмірностей при відтворенні українських онімів англійською мовою. Відтворення українських власних назв (антропонімів і топонімів) іноземними мовами. *Міжнародна наукова конференція, Київ 7–8 грудня 1993 р. Доповіді та повідомлення* (с. 59–66). Інститут української мови НАН України, Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000017916>
 Корунець, І. В. (1999). Микола Лукаш як людина і перекладач. *Vsesvit*, 11–12, 128–137.
 Корунець, І. В. (2001). Артур Рембо мовою Шевченка. *Vsesvit*, 7–8, 146–151.
 Корунець, І. В. (2003). *Теорія та практика перекладу (аспектний переклад)*. Нова книга.
 Корунець, І. В. (2004). Просодійні елементи як об'єкти відтворення в перекладі. *Vsesvit*, 9–10, 150–160.
 Корунець, І. В. (2008a). Біля витоків українського перекладознавства. *Vsesvit*, 2, 188–194.
 Корунець, І. В. (2008b). *Вступ до перекладознавства*. Нова книга.
 Корунець, І. В. (2012). Доместикація як засіб збагачення національних мов. *Vsesvit*, 5–6, 177–186.
 Корунець, І. В. (2015). Перші достовірні переклади в Україні (коротко ретроспект у перекладознавчу історію). *Vsesvit*, 5, 251–259.
 Корунець, І. В. (2017). Людина багатьох талантів Григорій Кочур (1908–1994). Його внесок у повоєнну історію українського художнього перекладу. *Науковий вісник Юнеско КНЛУ*, 34, 12–20.

References

- Korunets, I. V. (1967). New life. *Vsesvit*, 3–4, 95–99 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (1971). Foreign philology in Ukraine. *Vsesvit*, 7, 113–117 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (1973). Mykhailo Kotsyubynskyi in French. *Vsesvit*, 3, 173–174 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V., & Dudchenko, M. (1973). New research on translation problems. *Vsesvit*, 4, 158–160 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (1977). Published in the USSR. *Vsesvit*, 6, 157–158 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V., & Bublik, V. (1979). Fifty issues of "Foreign Philology". *Vsesvit*, 12, 143–145 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (1989). Shevchenko – in English. *Vitchyzna*, 5, 186–187 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (1995). Against distortions, simplifications and excessiveness in the translation of Ukrainian onyms into English. Reproduction of Ukrainian proper names (anthroponyms and toponyms) in foreign languages. *International scientific conference, Kyiv, December 7–8, 1993. Speeches and reports* (59–66). The institute of the Ukrainian Language of the NAS. The Department of Geology, Cartography and Cadastre under the Cabinet of Ministers of Ukraine [in Ukrainian]. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000017916>
 Korunets, I. V. (1999). Mykola Lukash as a personality and a translator. *Vsesvit*, 11–12, 128–137 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (2001). Artur Rimbaud in Shevchenko's language. *Vsesvit*, 7–8, 146–151 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (2003). *Theory and practice of translation (aspect translation)*. Nova knyha [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (2004). Prosodic elements as objects for reproduction in translation. *Vsesvit*, 9–10, 150–160 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (2008a). *Introduction to translation studies*. Nova knyha [in Ukrainian].

Korunets, I. V. (2008b). Towards the origins of Ukrainian translation studies. *Vsesvit*, 2, 188–194 [in Ukrainian].
 Korunets, I. V. (2012). Domestication as a means of enriching national languages. *Vsesvit*, 5–6, 177–186 [in Ukrainian].
 Korunets, Ilko (2015). The first faithful translations in Ukraine (a brief retrospective into the history of translation). *Vsesvit*, 5, 251–259 [in Ukrainian].

Korunets, I. V. (2017). A man of multiple talents Hryhoriy Kochur (1908–1994). His contribution to the post-war history of Ukrainian literary translation // *Scientific Bulletin of UNESCO KNU*. 34, 12–20 [in Ukrainian].
 Отримано редакцією журналу / Received: 10.03.23
 Прорецензовано / Revised: 25.04.23
 Схвалено до друку / Accepted: 15.05.23

Iryna KULISH, PhD Student
 ORCID ID: 0000-0002-9377-996X
 e-mail: irynavkulish@gmail.com
 Taras Shevchenko National University Kyiv, Kyiv, Ukraine

TERMINOLOGICAL ACCENTS IN THE TRANSLATION STUDIES CONCEPTUAL SPHERE OF ILKO KORUNETS AND THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN SCHOOL OF TRANSLATION STUDIES AS A UNIVERSITY DISCIPLINE

Background. Translation studies scholar Ilko Vakulovych Korunets was a Ukrainian "word guardian" and one of the founders of the modern Ukrainian school of translation studies; he zealously opposed the "russification" of the Ukrainian language. Ilko Korunets represented the linguistic branch of Ukrainian translation studies, although he eagerly promoted and defended the interests of the Ukrainian school of literary translation. The purpose of the work is to carry out a comprehensive systematic analysis of the individual features of use as well as the essence of meanings of the basic translation terms "tochnist", "virnist", "vidpovidnist", "ekvivalentnist", "adekvatnist" including their morphological forms, in the translation studies concept sphere of Ilko Vakulovych Korunets.

Methods. Our research has been carried out within the framework of descriptive translation studies and is based on retrospective-diachronic and synchronic approaches. In the article, we represent findings of a comparative-contextual study of the semantic content of the researched terms in the author's terminology system of I. Korunets as well as an intertextual-systemic analysis of their use in certain meanings, texts, and contexts. We also held a quantitative analysis of the selected terms.

Results. The above-mentioned terminological units have been analyzed in the context of the individual translation studies conceptual sphere of I. Korunets as one of the founders of the modern Ukrainian school of translation studies as well as a representative and theoretician of the school of contextual-semantic translation, which deals with the generation of a sense within a text by its context. We have determined individual shades of meanings and priorities of certain terms in I. Korunets' scientific discourse. Through a comparative and contextual study of the author's terminological system, we have looked into the extension and intension of the corresponding terms as well as their relevant characteristics assigned to them by the author. We have also highlighted the philosophy behind the translation studies conceptosphere of I. Korunets as well as Factors influencing its formation.

Conclusions. The central place in the professional discourses of I. Korunets is occupied by the term "virnyi" and its morphological forms; along with the term "virnyi", the researcher actively uses the term "dostovirnyi", which he considers more accurate). The researcher considers "realistychnyi" translation to be a synonym of the term "virnyi" translation. The extension of the term "virnist" for I. Korunets includes the concept of "adekvatnist" as the highest degree of faithfulness and "ekvivalentnist" as absolute faithfulness. The intensional of the term "virnist" covers the multifaceted reproduction of the original during translation, namely denotative, connotative, substantive, pragmatic, and aesthetic components.

Keywords: equivalence, correspondence, accuracy, faithfulness, sense, translation.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.